

„Primorski List“

izhaja vsaki 1., 10., in 20., dan v mesecu. Cena za celo leto 1 gl. 50 n., za pol leta 75 n. Posamezne številke se dobivajo v tabakarnah: Nunske ulice in Šolske ulice po 4 nov.

PRIMORSKI LIST

Poučljiv list za slovensko ljudstvo na Primorskem.

Vse za vero, dom, cesarja!

Uredništvo in upravnništvo mu je v Gorici, Nunske ulice št. 10. — Nepravilno pisana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo. Upravnništvo sprejema oglase in naznana po pogodbi.

Odgovorni urednik in izdajatelj: J. Marušič.

Lastnik: Konzorcij „Primorskega Lista“.

Tiska: Hilarijanska tiskarna.

Politiška uganka.

Odkar vlada na Dunaju obstrukcija so nastale čudne razmere v državni zbornici. Poslanci sami ne vedo pri čem so. Vsaki dan se bere stara pesem: *položaj nespremenjen*. To je deloma resnično, deloma pa ne. Resnično je, da se poslanci zmirajo ter skoraj pretepejo. V čast našim poslancom moramo reči, da se oni dostojno in možko vedejo. Resnično pa je tudi, da se v drž. zboru sploh nič ne dela, ker liberalci vsako delo zabranjujejo.

A od druge strani pa se je položaj spremenil, in to v večini sami. Med vlado in večino je vse pri starem. Kakoršno je bilo razmerje med vlado in večino, ko so se poslanci sešli prvič spomladi, takšno je bilo o zaključku prvega zasedanja, isto so našli, ko so se sešli v drugič meseca septembra, takšno je danes, in tako ostane še dalje. Kako dolgo? Kedo bi to znal? Badeni si je za bil v glavo, da sedajna večina ni prava večina. Ideal njegove večine je ves drugačen, z vse drugačnim programom in z drugačnimi svojstvi. Da odkrito rečemo, Badeni zasleduje dosledno in žilavo svoj cilj. Nekateri sodijo ali razumijo Badenija povsem krivo. Smatrajo ga konservativcem. To je tudi. Ali ne v pravem pomenu besede. Konservativen je v tem, da hoče ohraniti sedajne razmere, oziroma nemško-italijansko-liberalno nadvlado. Od todi tolika njegova prijaznost liberalnim Nemcem in Italijanom, od todi toliki pokloni pred nemško-italijansko laži-kulturo, kakor jo zopet in zopet javno in za kulisami kaže.

Tej Badenijevi nakani nasprotni so bili in so še nemški katoličani in Slovenci-Hrvati. Nemški katoličani so do grla siti vse razjedajočega židovskega liberalizma, zatorej Badeniju ne morejo biti ljubi, in Badeni ne njim. Slovenci-Hrvati pa nismo samo do grla siti židovske „avite kulture“, ampak gre nam že čez glavo ter nas duši. Še dve desetletji naj trajajo sedajne razmere, in tržaško-istarski Slovenci nam bodo klicali z grobov: „Bili smo — ni nas več!“ Ob enem pa bo pel mrtvaški zvon pogrebnično tudi katoliški italijanski stranki in verskemu življenju sploh. Ker pa Slovenci v Primorju hočemo živeti ne samo kakor ljudje, marveč kakor verni Slovenci, i nam Badeni ni ljub, mi pa njemu ne. Za naše želje in prošnje ima le smehljaj, o katerem ne veš ali je zaničljiv ali pomilovalen. Pa mi rečemo: Badeni bo dal boljši kup, kakor je dal tudi Luegerju in krščanski socialni stranki ob svojem času precej pod ceno. Zakaj njegovi računi se nočejo vjemati. Odtujil si je že precej nemške katoličane, nemških liberalcev pa ni še nič pridobil. Pač pa je Italijane že precej na se potegnil, a s tem si Slovence odtujil. Tako se je približal svojemu namenu, odcepiti nemške katoličane in Slovence od večine. Vendar pa se mu ni posrečilo večino razdvojiti popolnoma. Vezi med posameznimi strankami so že precej rahle, pa še ne razvezane. Treba je le malo, in sedajne večine ni več. To je najvažnejša sprememba v državnem zboru. Ker pa večina še obstoji, je Badeni mrzel do nje. A ona mu služi, rekel bi, kakor ponižna dekla, akoravno ji kaže rogove.

Bo morda kedo rekel, da večina to dela, ker tirja to državni interes. Smešno! Niste li slišali Badenija, kako je pohvalil ter z vladnim plaščem pokril obstrukcioniste ter njih gnjusne skandale, češ, da ne delajo tega iz zlobnega namena ali proti državi, nego le prisiljeni. Nemcem je dovoljeno vse. Badeni hitro najde zanje izgovor. Rad bi jih nase pritegnil. Dal Bog, da bi se temeljito zaračunil, in dobro vrezal, kar gotovo pričakujemo.

Če bi smel Badeni brez Čehov skovati večino, bi jo že bil imel. Ali krona hoče česki narod zadovoljiti, zato so Čehi Badenijeva glavna stranka v državnem zboru. Zato pa tudi smo slišali veleizdajke klice proti posvečeni osebi Njih Veličanstva. Dalje o tem nočemo govoriti.

Gotovo je, da so se obrnile stvari za „slovensko zvezo“ neugodno. Badeni je pa za korak svojem cilju bliže. Pomisljivo je, kar je izjavil v svojem najnovejšem govoru. Ako se Nemci in Čehi ne spravijo svojevolijsko sami, hoče on, Badeni, stvar vzeti v roke, ter ne mirovati, dokler sprave ne doseže. O spravi na jugu ni govora. Vendar pa Slovenci upamo, da ni daleč čas, da bomo v tem položaju, kakor Čehi.

Kdo je rodil moderne socijalce?

Dragi bralec! Morda si se vprašal naslova? Ne boj se. Ni nam na umu prebrskati vse rojstne listine vseh socijalcev vseh časov. Zato bi nam nedostajalo ni vstrajnosti, ni časa. Posebi bi morali namreč daleč daleč nazaj v pred-zgodovinsko dobo, v dobo pra-socijalno demokratiškega raja, ko je ves ljud le rajal in se veselil, seveda brez Boga in mu je bilo slednjič od samega rajanja in preživljanja dolg čas tako, da je vsled njega jel graditi tako zvani babilonski stolp. Torej preko teh pra-socijalcev in tudi preko onih, katerih žulji so oveko-večeni v egiptenskih piramidah ter slednjič celo preko rimskih in grških socijalcev-sušnjevc, katerih mlademu življenju je bila najboljša rešitev iz krutega jarma poganskega kapitalizma: vrvica, časa strupa, bodalo, levnjaki in zverinjaki ali celo ribnjaki, kamor so jih razkošni gospodarji metali v pičo pitanim ribam itd. pojdemo v dobo krščanstva. Torej preko njih v dobo krščanstva.

Umski demokratje.

Krščanski duh je prevzel vso evropsko družbo. Krščanska pravica in ljubezen je prevečala vse zakonodajstvo. Narodi so bili v večini srečni; srečni so bili in zadovoljni posamni stanovi — izjeme vsikdar dovoljujemo —; zlasti pa sta imela delo in obrt *zlati dno*. To je bil srednji — krščanski vek. Pa blizal se je svojem koncu. Novi duhovi so jeli prevečati razne kroge. Tako zvani humanisti so se bili naveličali — *krščanskega* mišljenja. Z bujno domišljijo in vroečkrvno vneto so se prestavljali nazaj v poganske čase, jih opisovali v mični obliki in tako širili mej razumnike protikrščanskega duha. Vsled križarskih vojsk se je bila povzdignila tudi trgovina, in obrti se je odprl večji in širši trg. Bogastvo je naraščalo, z njim razkošje, greh, in zorel je odpad od Boga...

Humanisti so pozapečatili novi tok s geslom: *da vera in veda sta si nasprotni*. Oni so tedaj izmaknili človeški razum iz svetlišča vere; odslej naprej naj bi ne bila več veda podpirateljica vere in krščanstva, ampak slobodna gospodarica in samosvoja učiteljica človeškega rodu brez ozira na vero.

Ta nauk se je hitro izvel v vseh svojih praktičnih posledicah. Tedajni trgovci in obrtniki so se ga oklenili, češ *trgovska in obrtna veda* je tudi samosvoja. Kjer se gre za naše kupčijske zadeve, za dobiček, tu nimata vera in morala prav nič govoriti.

Da ne govorim o državnih politikih (Machavelli), kateri so dobro vedeli, da se je za oslombo politike od vere prebilo toliko bojev mej cesarji in papeštvom, mej državo in cerkvijo in prelivala krv skozi stoletja, da so si tudi oni prisvojili napominano geslo, je umevno.

Torej tudi politična veda, politika je samosvoja, nad vero, nezavisna.

Iz prvega umskega sadu, slobodne vede, se je torej porodila slobodna, nemoralna kupčija, slobodna, nemoralna (krivična) politika in slednjič slobodna — nemoralna vera t. j. vera brez morale in krščanstva brez krščanskega življenja.

Tako slobodno krščanstvo in evangelijsko slobodo je proglasil Luter.

Verski demokratje.

Iz Lutrovega umskega izrodka o evangelijski slobodi, ki obstaja v tem, da smeš grešiti kolikor in kedar hočeš, samo da verješ in zopet verješ, sta se rodila

dva nova toka. — Evangelijska sloboda navzgor je obrodila *versko* in *moralno* samosilništvo. Tako da so si posvetni, prej krščanski sedaj političnjani, knezi prisvajali določati vero svojim podložnikom, sami pa so se smatrali izsvetili iz področja vere, morale poštenja in časti.

Nizji stanovi — evangelijska sloboda navzdol — pa je obrodila težnje po oblastveni in gospodarski enakosti.

Če smo vsi jednaki in si jo vsakteri sam slobodno stvarja, zakaj bi ne bili tudi politično in gospodarsko jednaki? tako so modrovali nizji, zlasti delavski stanovi in prišlo je naravno do puntov in kmečkih vojsk za Lutra, kakršnih ne pozna prejšnji krščanski srednji vek. Lutrovcu sami so spoznali, da tako ne more iti dalje. Odločiti se jim je bilo torej ali na stran *tiranov* ali pa potegniti z *revolucionarji*. In misijonarji evangelijske slobode so se odločili na stran *magnatov* in pozapečatili njih geslo: *Cujus regio, illius religio*.

Čigar je kraj (dežela), tega vera, on določaj vero podložnikov. Ker pa so posvetni vladarji s tem in odslej odločali celo verske zadeve podanikov, so se toliko bolj unešavali v vse druge politične in gospodarske zadeve.

Ovetlo je na vsej črti tiranstvo (cezaropapizem) od zgoraj, zdolej pa obupno revolucionarno gibanje. Ideje pa ne poznajo krajevnih in političnih mej. Samosilništvo, celo v verskih zadevah, proklamovano po evangelijski slobodi na Nemškem našlo je dokaj odmeva v bližnji Angleški in Francoski. Vladarji so se i v teh deželah oklepali cezaropapizma. Kralj — papež skupaj v posvetnem knezu združeno jim je bil vzor. Več ali manj se je tako razumljena evangelijska sloboda konkretovala v vseh katoliških deželah v raznih državnih zistemih kakor n. pr. v galikanizmu, jozefinizmu, febronianizmu, jansenizmu itd.

Meščanski demokratje (kapitalisti).

Ali tudi meščanstvo se je potezalo zlasti za gospodarsko slobodo, mej tem ko je „loža“ agitovala za versko slobodo alias: za — brezverstvo!

Na Francoskem je omejevala slobodno gospodarstvo — zlasti aristokracija s svojimi velikanskimi z večine neprodajljivimi „majorati“ in „fideikonisi“. V prilog sebi je bila zasnovala proti slobodnemu denarnemu gospodarstvu, idealu meščanstva, gospod. tok *fizijokratov*, po katerih je jedina vrednost v zemljiški posesti (naravi).

Po teh naukih bi si bilo obvarovalo francosko veleposestniško plemstvo svojo gospodarsko in politično nadvlado. Ali meščanstvo, ki se je zavedalo za kaj se gre — se je uprlo in z duševno pomočjo angleškega meščanstva, ki se je že veselilo tam povzakonjenega slobodnega denarnega gospodarstva in slobodne obrti t. j. kapitalizma, se je v *meščanski revoluciji* l. 1793 priborilo to, kar si je želelo slobodno gospodarstvo in s tem položilo temelj svoji bodoči politični moči v 19. veku.

Francoska revolucija.

Francoska revolucija se je namreč sprla z vso krščansko preteklostjo... in začela novo dobo tako zvano — liberalno dobo. Od takrat naprej se je prav za prav začela na vsej črti „slobodna“ veda itd. t. j. veda brez vere, politika brez vere, gospodarstvo brez vere, vera brez morale in morale brez vere!! — vera brez cerkve, morala brez Boga!!! Revolucija je odtrgala francoski narod od Boga. Ker pa je okuša prebitke sadove države brez Boga, se je revolucija v par letih potem, ko je slovesno razglasila da ni Boga, zatekla k istemu staremu Bogu in mej tem ko je njegovega svetnega namestnika na Francoskem, kralja Ludovika XVI. in kraljico Antonijo Avstrijsko... odstavila in umorila.

Zatekla se je po preteku par let, v naročje starega absolutizma. Revolucija, . . . nezmožna brzdati duhove, iskala je in našla opore v poganskem cezarizmu, kateremu je žrtvovala toli ope-

vano politično slobodo, in enakost in bratstvo, in samo tirjala, da naj se jej žrtvuje cerkev in vera in morala povsodi in sosebno na gospodarskem polju. Revolucija torej in stari absolutni cezarizem — zveržena v rokah Napoleona stvorila sta najvzorniško liberalno državo.

Napoleon sam je žrtvoval cerkev revoluciji, kakor delajo bolj ali manj vsi liberalno nadahnjeni vladarji ozir. državniki; vzel je posvetno oblast papežu in hotel uničiti papeško duhovno oblast te-že i papeštvo vdinjati revoluciji.

Tako so se brezverske ideje širile zmerom bolj in brez strahu; neuravnost je čim dalje bolj šla v klasje. Kamorkoli je posegla roka Napoleona, povsodi je za seboj puščala vzorni liberalni „peščak“. Sekularizacija posvetnih škofovskih kneževin je liberalno Napoleonovo delo. Mej tem pa ko se je na celi črti žrtvovala cerkev, vera, morala, . . . nastitni zmiji revolucije in je bila cerkev že brez vseh pravic, takrat je ona (revolucija) jela dirjati političnih žrtev . . .

Versko jednaki (slobodni), torej tudi politično jednaki . . . od todi konstitucije, ki si jo je izmislil liberalizem, da bi vtešil revolucijo iz francoske, kjer so po odstopu Napoleona oblažili cesarstvo s konstitucijo, ali ustavo že l. 1814. Ta ideja politične enakosti se je po bliskovito širila po vsej zapadni Evropi. 1814 v Siciliji in na Španskem; 1814 na Moravskem; 1815 v Luksemburgu; 1818 na Bavarskem in Badenskem; 1820 v Neaplju; 1822 na Portugalskem; 1830 v Belgiji; 1849 v Nemčiji; 1850 na Pruskem; 1849—60 v Avstriji i. t. d. povsodi izimši Ruske. Tako se je revolucijska ideja o politični enakosti vsaj deloma izvršila in povzakonila, liberalna ideja o verski slobodi in enakosti je bila že preje ponekod od 1848 pa je povsodi istotako povzakonjena . . . treba je sedaj le še izvršiti gospodarsko revolucijsko plat.

Liberalizem.

Revolucija z leta 1793 je namreč v gospodarskem oziru ostala le na pol pota. Proglasila je sicer boj proti cerkvenemu premoženju in plemiškim veleposestvom in ga tudi z večine resnično ugrabila — ukradla pravnim posestnikom; tudi se je vojskovala proti starim zadruham, stanovskim korporacijam in sploh skupni lasti in proglasila neomejeno slobodno obrt, slobodno kupčijo, ali glade na kapital in bogastvo posamnikov, — kapitalistov meščanov, ni ničesar ukrenila.

V tem je bila revolucija nedosledna in se je na gospodarskem polju prelevila iz *revolucionarne* v *kapitalistično stranko*, ki je pod zaščitništvom cezaropapizma vršila svoje razdruževalno delo.

V par desetletjih je takorekoč osamila posamezne stanovce, osamila tudi v stanovih in poklicih posamnika . . . in človeško družbo . . . izročila na milost in nemilost denarja.

Na gospodarskem polju je na celi črti zavladal kapital, ki si je vsužnil delo . . . čast, poštenje, marljivost. Dandanes vse le proizvaja denar, vse le dela — če-tudi ne dela — kapital ozir. kapitalist.

Pravi delavci od kmeta in obrtnika pa do zadnjega tvorniškega dninarja so le ujevovi sužnji. Človeška družba pa se je v teh par desetletjih ponekod že do 1848 razdelila v dva taborja v — kapitaliste in nemanjše.

To razdruženje in ločenje človeške družbe pa se zlasti od 48 leta sem vrši in prehito zvršuje v vseh evropskih državah, če izvzamemo Rusko.

Par deset tisoč razkošnih, lahkoživih bogatincev in pa milijoni ubožcev, revežev, ki komaj životarijo in večkrat pri najboljši volji niti dela ne dobe in zdravi umirajo . . . vse to pa je obudilo novo stranko ki teži do ateizma t. j. družbe brez Boga: brez javno priznane cerkve, brez javno priznane vere, ker vse je kapitalistično-liberalna država, v raznih „kulturnih“ bojih preganjala, pa

vendar le trpela, ponekodi celo pre malo pritiskala; dalje do republike, t. j. države brez cesarja in vsakršnega plemišva in do gospodarske enakosti.

Socijalni demokrati.

V verskem in političnem oziru sta si torej kapitalistična buržoazija in socijalna demokracija kakor dvojčka, eden manj, drugi pa bolj drzen in dosleden; v gospodarskem oziru pa je kapitalista samo samoljubje. Raje žrtvuje načelo — o gospodarski enakosti katero je nekoč tako pozdravljaj, kakor pa da bi se sam sklonil in se ločil od svojih kupov in kuponov v prilog družbi... socijalni demokrat pa je v tem oziru dosleden. Povsodi jednakost zakaj ne tudi gospodarska enakost?

Za-to pa hoče socijalna demokracija odpraviti vse lastinske razlike, vsako zasebno last vse izročiti ednemu edinemu vele kapitalistu državi, ki bo vse skupaj, veleposestnik, velefabrikant, veleindustrialec, velemet itd. Vsi državljani pa bodo uživali od skupnega državnega premoženja vsak po meri, kolikor ga je on pomnožil ozir. pridobil. Kdor je torej pazno prečital ta sestavek mi bo priznal, če trdim:

Iz humanistov-umskih demokratov — so se porodili verski demokrati; iz teh pa meščanski demokratje (kapitalisti), ki so provzročili v zvezi s salonskimi demokrati „framasoni“ francosko revolucijo. Iz nje in iz starega cesarskega absolutizma se je porodil moderni liberalizem, ki je le nedosledna vsestranska revolucija.

To revolucijo pa se ustijo skrajno dosledno izvršiti tudi na gospodarskem polju naši novi radikalni verski in politični liberalci in gospodarski revolucionarji — socijalni demokrati.

— Vederemo!

Slovenci, bodimo v resnici Slovenci!

Biti slovenske krvi, biti Slovencu ponos.
I. Vesel Kososki.

Kedarkoli se spomnim ravnokar navedenih, važnih in pomenljivih besed našega nekelej tako slavljenega in plošno čislane pesnika, vselej me prevzame dvoje občutkov: navdušenje in žalost. Tako se godi, menim, vsaj z ozirom na prvo čustvo, s vsakim vnetim rodoljubom; vsaj jaz si ne morem misliti zavednega slovenskega srca, katerega bi ne navdušile te prelepe besede.

In kako tudi ne? Poglejmo!

Sicer malo, toda krasno in veličastno je bilo slovensko ozemlje. Ljubke doline in prijazne ravnice s pisanimi travniki in logovi se vrste druga za dru-

go; mej njimi se dvigajo k nebu holmi in griči z belimi cerkvami in gradiči, strmi hribje in visoke gore, mej katerimi žubore bistri potoki, šume mogočne reke, buče slapovi in se zrcalijo mična jezera. Vse to prepletajo rodovitna polja, prijazne vinske gorjace in mogočni gozdi. Na jugu izpira morje materi Sloveniji podnožje, na severozahodu jo pa meje visoke, nedostopne skalne čeri; na južnem Goriškem in v vipavski dolini (da zamolčim v potujčevalnih valovih pojemajočo Benečijo) vlada toplo južno podnebje, a komaj pol stopinje zemljepisne širine proti severu kraljujeta večni sneg in led gori na sivem očaku Triglavu, ki

„Proti jasnemu nebu kipi velikan,
Kaj delajo, gleda, sinovi.“

Zlasti so pa tri po vesoljnem svetu sloveče znamenitosti, katere je podelila milost božja samo naši domovini. Komu je neznano čudovito cirkniško jezero, na čigar prostoru ondodni prebivalci v teku leta orjejo, sejejo, žanjejo, kosijo, ribarijo in po trdnem ledu vozijo? Kedo še ni občudoval največjega podzemeljskega čuda mogočnosti božje, čarobne postojnske jame, kamor prihajajo v obilnem številu tujci iz vseh krajev sveta? In kaj naj rečem o podobi raja, dičnem Bledu? Opevali so ga in še opevajo, opisovali so ga in ga še opisujejo veljavni možje, pa naj bi se drznilo popisati ga moje okorno, nezmožno in nespretno pero? Vesele se ob njegovih bregovih in na njegovih bistril valčkih vsako leto tisoči tujcev, pa naj bi se moje srce ne radovalo o spominu na njega? Saj:

„Kedo bi pač se ne zavzel

O čaroviti tej lepoti?

Kako naj duše čist vesel

O čudu tem se ne poloti?“ (S. Gregorčič)

In glej! To prelepo zemljo je dal Stvarnik v last krepkemu, nadarjenemu, dobremu in krotkemu ljudstvu, ki se ponaša z dolgo vrsto slavnih mož na vseh poljih znanosti in umetnosti, ljudstvu, ki govori mili, bogati in jedrnat slovenski jezik. In tega rodu sinovi smo tudi mi, tega naroda sin sem tudi jaz. Pa naj bi me ne navdale s pristrnim veseljem, opravičenim ponosom in vneto navdušenostjo pesnikove besede: Biti slovenske krvi biti Slovencu ponos?

Da pa bomo v resnici polni odločnega narodnega duha in ognjevit navdušenosti za domovino in njene svetinje, se moramo priad vsem otresti vsega tujega ki nam je v premnogih ozirih neizmerno škodilo, a prav nič koristilo. Tujščina se nam vriva in vsiljuje povsod; spodriva naše domače šege in običaje, (kje je narodna noša? sv. Miklavž se opušča, a

poslanec, hočejo imeti zagotovilo, da bodo izvrševalci te postave le njim — Italijanom — delili vse pravice. Slovencem in Hrvatoma na Primorskem pa (kajti le te je imel pred očmi, ko je one besede izustil) le v toliki meri, kolikor se bo njim primerno zdelo, in dejanska potreba drugače ne zahteva.

Oh ubogi Slovenci in Hrvati, ako bi bili Italijani poverjeni jezikovno postavo izvrševati! Potem bi gotovo dejanska potreba vedno drugače zahtevala.

Ako bi Slovenci zahtevali slov. šol, bi Italijani odgovorili, da teh dejanski ni treba, ker slovenski otroci lahko italijanske obiskujejo.

Ako bi Slovenci ali Hrvati tirjali, naj se jim slov. uraduje, bi dobili odgovor, da je to dejanski od več, kajti Slovenci in Hrvati razumejo tudi italijanski jezik, in ako ga morda še ne razumejo, naj se mu priučijo. Zahteva pa, da se morajo uradniki učiti jezik naroda, kateremu uradujejo in s katerim občujejo, ni pravična in ni dejanska potrebna.

Ako bi Slovenci in Hrvati prosili, naj se ima ozir na njih gmotno stanje, naj se pospešujejo njih gospodarska podjetja, kakor: posojilnice, trgovske in obrtne zadruge, bi se jim rekalo od italijanske strani: čemu to?, dejanska potreba tega ne zahteva. Saj imamo posojilnic, denarstvenih zavodov, trgovskih in drugih zadrug še preveč. Ako Slovenci in Hrvati potrebujejo denarja, naj se le poslužujejo že obstoječih naših bank; ako hočejo svoje otroke izučiti v obrtniškem in trgovskih strokah, naj jih pošiljajo v dejanski že ustanovljene naše zavode. Čemu denar trositi brez potrebe?

To bi bilo Italijanom sveta pravica, katero komaj pričakujejo, da se jim urešniči. To je ono njih nagloboje sočutje z vsakim proganjanim.

A mi se jim prav lepo zahvaljujemo za tako sočutje. Kajti ako umrjemo in izginemo kot narod, ne potrebujemo več njih sočutja.

Da pa Italijani na Primorskem že-

vpeljuje se nemški Christbaum), utihotaplja se v politiko (liberalizem), razjeda družinsko življenje (socijalna demokracija), okužuje celo leposlovje („misel slobodna, činični, podli realizem) in nam kvari jezik.

Da pa ne bi kedo očital, da sem črnogledec, pogledajmo malo natančneje.

Iz tujega se je zanesel k nam lažnjivi liberalizem, ki se je kmalu vdomačil v višjih krogih, od koder se je hotel polagoma razširati mej nižje sloje. Toda to ni šlo tako lahko; ni se mu vse vladalo. Bilo je, hvala Bogu, mnogo moč zdravih načel, plemenitih nazorov in dobrega prepričanja, ki so spoznali smrtni strup pogubnega liberalizma, se mu ustavljali in upirali. Tako je prišlo — in moralo je priti — do boja, ki se še sedaj ni polegel. Liberalizem je zamoril lepo slogo našega naroda in ga razcepil! Da so bili vsi naši razumniki ostali verni, bi vsega tega ne bilo. Toda dovolj o tem, saj imamo vsi ušesa in oči.

Liberalizmu je sicer že skoraj odklenkalo: pojema ležeč v zadnjih vzdihih; ali že se je oglasilo njegovo še nevarnejše in zlobnejše dete socijalni demokratizem. Ta tuji pritepenec raztega povsod svoje mreže skrivajoč se pod plaščem pravičnosti in ljubezni. Kedor količak razsodno misli, se mora čuditi, kako se more za to pošast navduševati zaveden Slovenec, kako se more vneti za svojega najhujšega sovražnika. Da je pa res to, nam kaže njegov nauk. Kaj pa je njegov peklenski „evangelij“? Zaklel se je proti vsem oblastim, spodkopava vsako avtoriteto, gazi vero in taji Boga. Brez oblasti in ugleda pa ni redu; brez tega je pa nemogoče blagostanje, nemogoč obstanek; brez vere in Boga je pa morala nemogoča. Odvzemi pa človeku moralo, poštenje, tedaj imaš žival, krvoločno zver.

Liberalizem je tedaj okužil višje kroge, do nižjih slojev pa ni imel prave moči; česar pa ni mogel doseči liberalizem, to dela socijalna demokracija, ki širi svoje pogubne nauke mej prostim ljudstvom, mej delavci in kmeti. Slovenski narod je pa po veliki večini kmečki narod. Ako se torej socijalna demokracija razširi mej kmetom, ga bo tudi vničila, padel bo. S slovenskim kmetom bo pa izginil s površja tudi slovenski narod. Po njem ne bo več sledu, le spomin bo še oznanjal svetu, da je nekelej živel.

Srce človeku krvavi, ko vse to premišlja in vidi, da so se celo nekateri slovenski vseučiliščniki poprijeli socijalne demokracije, da za njo delajo in na mestu, da bi spolnovali svoje dolžnosti ter si s pridnim učenjem pridobivali znanosti,

lijo našo narodno smrt, tega niti ne tačijo. Da smo mi od njih narodno proganjeni in tlačeni, je tudi znano celemu svetu. In vendar se drznejo še trditi, da goje sočutje z vsakim proganjanim. Mogoče, da je goje s katerim drugim narodom, a s Slovenci in Hrvati gotovo ne.

Pa kje so oni proganjeni v Avstriji, katere je imel Hortis v mislih? Najbrže je mislil na Nemce na Češkem. Torej Čehi da bi Nemce proganjali in tlačili!

Oh! kako bi bili Čehi veseli, da bi mogli menjati z Nemci t. j. da bi Čehi imeli vse pravice in predpravitve, katere uživajo Nemci, in da bi Nemci okusili vsa zapostavljanja, katera morajo prenašati Čehi.

Istotako želimo tudi mi Slovenci in Hrvati nasproti Italijanom.

Z ozirom na vse to kličemo Hortisu in njegovim somišljenikom: Nikar se ne smesite pred celim svetom.

18.

Gosp. urednik! V zadnjem Vašem uvodnem članku ste konstatovali in pribijali dejstva in resnice povodom prvotnih volitev za dež. zbor na Kranjskem-Vipavskem, katere zaslužijo, da se zopet odbijejo in nekoliko razdobje.

Res je, da vipavsko ljudstvo v verskem oziru še ni toliko sprijeto, da bi se je moralo imenovati liberalno ali brezverno. Ne, narod ima še vero, rad poslušja svoje dušne pastirje, zvesto spolnate svoje verske dolžnosti, a ubog je in zatorej odvisen od bogatinov in kapitalistov. Rad bi hodil za svojim duhovnikom, pa kdo bi mu zameril, ako se ustraši svojega upnika, kateri uad njim zarohni: „ako bošes s f.... potegnili, pojdeš k njemu“, naj ti on pomaga, naj ti on da delo in zaslužek“. In tako revež voli proti svojemu prepričanju one može, katere mu kapitalist in oderuh narekuje.

Tam pa, kjer so poskrbeli, da so narod vsaj nekoliko rešili takih ljudskih pijavk, ali kakor pravite Vi, g. dopisnik, kjer se je zasnovo socijalno delovanje, tam so zmagali katoliški možje.

s katerimi bi o svojem času koristili svojemu rodu, tratijo zlati čas s tem, da kujejo spise, polne demokratičnih budalosti, in jih pošiljajo vmazanemu „Delavcu“. In ti mladeniči bodo pozneje hoteli odločevati javno mnenje našega naroda, bodo hoteli imeti prvo besedo, hoteli bodo biti vodje slovenskega naroda! — Žalostna ti majka, mili naš rod!

Zato pa boj proti socijalnemu demokratizmu, odločen boj brez usmiljenja, saj gre za obstanek, za življenje!

Ali pustimo to polje in stopimo korak dalje. Pa prihodnji!

Politični pregled.

Notranje dežele.

Državni zbor še vedno ni dospel do pravega dela. Nemški kričarji ovirajo delovanje z glasovanji po imenih ter na kilometre dolgimi govori. Razbijati pa ne morejo več, ker je zbornično predsedništvo odstranilo hrastove deščice, s katerimi so nemški olikanci podpirali svoje dokaze. — Razpravljalo se je o zatožbi ministrov radi jezikovnih naredeb. Nemci so ure in ure kričali o zatiranju nemštva. Dr. Funke je celih 6 ur govoril o „nezastitanih“ krivicah. Zagovarjal se je Badeni sam. Čehi z njegovim govorom niso bili zadovoljni. A pozneje dal jim je Badeni pomirljiva pojasnila. Slednjič je bil predlog, da se ministerstvo obtoži odklonjen s 177 glasovi proti 171. Izid glasovanja je bil radi postopanja katol. ljudske stranke, ki se je iz strahu pred nemškimi kričarji glasovanju odtegnila, zelo negotov. Ko je večina zmagala, so Nemci sramotili one nemške katoliške može, ki so glasovali proti obtožbi. Kršč. socijalisti in soc. demokratje pa so napadli radikalne Poljake, ker so glasovali proti obtožbi. Prišlo je skoro do pretepa.

Predsednik drž. zbora je izvoljen. Ker je dr. Ebenhoch opetovano mu ponujamo kandidaturu odločno odklonil, izvolila je zbornica svojim predsednikom dosedajnjega podpredsednika viteza David-a Abrahamovica-a. Prvim podpredsednikom je izvoljen dr. Kramar.

Delegaciji pričeli ste dne 16. t. m. zborovati. Predsednikom avstrijske delegacije je izvoljen grof Franc. Thun, ogrske pa grof Szapari. Samo vojne potrebščine znašajo 152.096.088 gld. Drag je drag ta-le oboroženi mir!

Reško vprašanje. Mažari hočejo Reko popolnoma spojit z Ogersko državo. Tako hočejo sedaj porotno sodišče z Reke premestiti v Budimpešto. Rečani se temu protivijo. Ker pa ljubeznivi Mažari nočejo odnehati odstopil je reški župan

Evo vzroka dovolj, da se osnujejo povsod posojilnice, katere kmeta osvobodijo in na lastne noge postavijo.

Druge dejstvo, katero omenjate v vašem članku je to, da so zmagali liberalci pri tej volitvi s socijalne demokracije in nemčarsko pomočjo, in da g. Božič vstopi v dež. zboru v nemčarski klub.

To ni nobena čuda. Duobus litigantibus tertius gaudet, se glasi latinska prislovica. Dokler se bodo Slovenci med seboj pripravili, se bodo vedno naši nasprotniki veselili — zmagovali.

A pride čas, ko pometejo soc. demokratje iz državnega in deželni zborov najprej slovensko radikalno in ako bi zamogli tudi katoliško stranko. Liberalizem se je preživel, nima več v sebi nekdanje življenske moči, zatorej se mora vmakniti in prostor narediti svojemu sinčeku — socijalizmu.

To morda sluti tudi dr. Tavčar. Ker bi pa vendar rad še prvakoval slov. narodu, se brati in veže z njim s socijalizmom, da bi vsaj tako hitro ne zginit z političnega pozorišča.

Tako si razlagamo mi njegovo strupeno sikanje na slov. duhovščino.

Kdor pazljivo zasleduje in premočuje sedanje socijalno gibanje pri nas na Slovenskem in v celi Evropi, mora priti do zaključka, da v nedolgem času si bosti stali nasproti le dve stranki: katoliška in soc. demokratična. Na kateri strani bode zmagala, je nam katoličanom jasno. Peklenska vrata sv. cerkve nikdar ne bodo premagala, tudi če dr. Tavčar sto ali še več frimasonskih lož ustanovi.

Konečno pa katoliške Vipavce iz srca pomilujemo, da bodo imeli takega zastopnika v dež. zboru, ki je pripravljen vsaki čas svojo vero ravno tako premeniti kakor svojo suknjo. To je pokazal pred leti, ko je hotel s celo vasjo Podrago i sam prestopiti v zazkolništvo. Punctum!

Resen.

L I S T E K

Politiško-narodne čenče.

17

Zadnjič smo rekli, da ne bode miru in ljubezni med nami, dokler ne bode na podlagi postave zagotovljen vsakemu narodu narodni obstanek.

Tako postavo namerava predlagati nemško katoliška ljudska stranka v državnem zboru.

A kdo se najbolj boji te postave? Naši sodeželani — Italijani. Pa, kako je to mogoče? Saj je ta dni tržaški ital. poslanec Hortis v drž. zboru izjavil, da Italijani goje najgloblje sočutje z vsakim proganjanim, in da komaj pričakujejo dneva, ko zavladava pravica.

In vendar je ravno isti poslanec kmalu potem in ravno tam rekel, da Italijani ne morejo pritrditi predloga za izdajanje jezikovne postave, češ, oni ne morejo pričakovati, da bi se postopalo z njimi nepristransko! dokler ni nade, da bi izvrševalci postave dali zagotovilo, da se bodo vedli po postavi nasproti narodnostim, in to le v toliko, dokler se ne pokaže, da dejanska potreba zahteva drugače.

Kdor zna, pa zna. Ta mož zna v resnici govoriti tako, da samemu sebi ne veruje. Kako hočemo še le od njega pričakovati, da bode drugim veroval.

Mi Italijani, pravi Hortis, gojimo najgloblje sočutje z vsakim proganjanim, mi komaj pričakujemo dneva, ko se bode delila enaka pravica vsem narodom.

Kaj je resnica? Je vprašal Pilat Kristusa.

Kaj je pravica? vprašamo mi Hortisa.

Po njegovem mnenju je pravica to, da za Italijane ne sme veljati jezikovna postava, da oni morajo imeti predpravitvo: biti — izven postave, ali celo nad postavo.

Predno Italijani pritrdijo predlogu jezikovne postave, govori dalje omenjeni

s 39. odborniki, le 6. vladnih mamelukov je ostalo v mestnem zboru. Občinstvo je priredilo, burne ovacije odstopivšemu županu. To imajo Rečani sedaj za plačilo, da so raje se bratili z Mažari nego z domoljubnimi Hrvati.

Deželni zbori prično zborovati dne 15. decembra. Nižje-avstrijski deželni zbor je sklican v kratko zasedanje, da reši vprašanje o deželnih zavarovalnicah.

Vnanje države.

Papež je sprejel nemškega državnega tajnika Bülowa. Nemški protestantski listi kličejo grom in strel, da se drzne zastopnik Nemčije klanjati se vatiškanskemu jetniku.

Tudi Črnagora postane moderna. Kakor poročajo je knez Nikola v Milanu dobil posojilo 1 milijon frankov v zlatu. S tem hoče zidati prvo železnico v Črnogori.

Razmere na Grškem so sila žalostne. Tudi v zbornici sami ni miru, ker hoče stranka spodriniti stranko. Opozicijski listi pa so pričeli pisati ne samo proti vladi, marveč tudi naravnost proti kraljevi rodbini. — Mir s Turčijo še ni sklenjen, in doma tudi ni miru, to je pač žalostno!

V Braziliji tudi oblastniki niso varni pred drožjem anarhistov. Neki vojak je napadel predsednika in ga hotel ustreliti. Ni se mu posrečilo, vendar pa je krogla ranila predsednikovega spremljevalca. Vojnega ministra, ki je hotel zločinca razorožiti, je poslednji zabodel do smrti.

Dopisi.

Iz Trsta. Nu, danes bo pa samo dopišček, ne pa velik dopis. Saj veste, da časih mi res ne utegnemo in ima tudi dr. Tavčar prav za — takrat. Tako danes res ne utegnemo, za-to le par vrstic.

Zadnji „Amico“, naš stari znanec, žal, ne prijatelj, javka in tarna, da se v Pulju širi in bahato košati nemščina. v stran devlje in izpodriva italijansčino. Nu, to je res; pa i mi smo proti „furoju“ nemškemu, ki se tako na tihem in brez šuma naseljuje v Istri, zlasti pa v Pulju; ali „Amico“ dragi, kdo je kriv takim nenaravnim, kričočim odnosom v Istri? Nihče drugi ne, kakor Italijani sami, ki slovenske večine v Istri ne samo ne smatrajo več za manjšino, kakor so to delali svoje dnij, ampak jo kar naravnost utajujejo — v veliko veselje tretjega, neljubega gosta — Nemca. I „Amico“ govoreč o gimnaziju v Pulju niti ne črne, da tam se šolajo — skoraj polovica vseh šolarjev — Slovani! In mi smo prepričani, da bi v vseh italijanskih listih čudno završalo in šumelo, ko bi se na istem gimnaziju hotelo pravično ugoditi Slovanom v tem, kar za se pravično tirjajo Italijani.

Potem pa naj se še kdo čudi, da je tako, kakor bi ne smelo biti v Pulju in drugodi? Kdo ne ve, da v Gorici životari nemški gimnazij samo ob nestrpnem sovraštvu tamošnjih Italijanašev, ki raje svojo laško kri žrtvujejo nemškemu kulturnemu molohu, nego pa bi delili pravico poduka v svojščini — materinščini s slovenskimi sodeželani? — Zadnji čas „Eco del Litorale“ piše dostojniše o slovenskih težnjah. „Amico“ pa le prezira in oblastno prezira. Kakor se čuje, bo gospoda okoli „Amica“ izročila mil. škofu spomenico. Najbrž bode povdarjala čisti italijanski značaj Trsta.

Morda se bode spominjala i slovenskih služabnic, češ „le serve ščave“ znajo vse izvrstno italijanski in naj se za to poitalijančijo cerkve itd.

Hm, vse to se utegne zgoditi. Saj se poznamo! Pa bodi kar hoče; sicer pa se logika del mus pardon — to velja samo za narodnostno politiko „Amica“ — mora prej ali slej sama dovesti „ad absurdum!“

Mi pa smo prepričani, da če se jim bode posrečilo poitalijančiti zakristije, kar se jim je že po večini, da jim nikdar ne bo uspelo poitalijančenje katoliških cerkva v Trstu in v okolici! Za danes dovolj! Zdravi!

Iz Kanala. „Bela žena“ nič ne zbira. Pobrala je tudi nam prvega občana — župana in voliti nam je dne 21. t. m. novega. Pri nas ni modernih strank, načelnih in strank „brez načel“, pač pa imamo stranke, ki več ali manj simpatizirajo z eno ali drugo osebo. Zato pa tolikrat razočaranje! Tako ste bile že pri zadnji volitvi župana taki dve stranki: ena za nadučitelja g. M. Z., druga za cerkovnika g. V. K. Vsaka teh dveh je zagovarjala svojega kandidata s pobijanjem nasprotne. „Mežner“ pobira svojo plačo z vrečo na hrbtu — „berača“ ne maramo; — nadučitelj nam ne more županovati, ker nad njim visi Damoklejev meč —

postava, ki učiteljem zabranjuje županovati. In zgodilo se je po pogovoru, kjer se dva prepirata, se tretji veseli; županom je bil voljem preminuli g. A. D.

Doba njegovega županovanja bi minila s prihodnjim polletjem. Govorilo se je v zadnjem času, da g. M. Z. naprosi za pokoj, in da g. V. K. odstopi od mežnarije, ako se mu plača ne zboljša in uredi. Mogoče pa, da sta se gospoda s tem le pripravljala za bodoči županski stol; pa „bela žena“ ni le prekinula županu A. D. nit življenja, ampak tudi njima zmešala račune — prehitela ju je. In sedaj smo zopet tam, kjer smo bili pred dvema leti. Imamo zopet isti stranki, ista kandidata; prvi je še vedno isti „perferer“, drugi še vedno isti mežner“. Poleg teh dveh se imenujeta resnima kandidatom tudi gg. H. Malhič in A. Križnič; oba imata zato zmožnosti.

Kandidatov toraj dovolj in mislimo da ne bo težko izbirati. Starešini! Od vas je sedaj odvisno, da dobi naroden trg zavednega, neodvisnega župana, v gospodarskem oziru razumnega in skušnega moža, ki bo bolje trebil stare grehe, nego se je to godilo v zadnjem času. Bogastvo vas naj ne moti, ni sladke besede ne mamé, pač pa volite tacega, ki mu stališče in čas pripuščata vestno splojevati velike dolžnosti vestnega župana. Utkov in morebitne zopetne volitve ogibajte se. Na svidenje v nedeljo!

Iz Komna. V neki občini na Primorskem so imeli v prejšnjih časih, kakor pripovedujejo, 4 duhovne, kateri so oskrbovali faro broječo okoli 3000 duš v osmih večjih ali manjših vaseh. Sedaj, ko je povsod veliko pomanjkanje duhovnov, skrčilo se je to število tako, da morata dva duhovna opravljati službo za tri, t. j. dekana in dva sistemizirana kapelana. Kadar je preč. ordinarijat premestil zadnjega kapelana, je bila prva skrb očetov te občine sklicati sejo, da bi se določilo, kam se bo dal denar, kateri je ostal od plače premeščenega kapelana. Luknja se je našla kmalu, katero bi pomagal ta denar zamašiti, pa zbrani očetjo so pozabili se pogovoriti, ali ne bi bilo morda pravično in pošteno dati kako odškodnino za opravljanje službe manjkajočega kaplana. Kadar so bili pismeno na to opozorjeni, da ima v takem slučaju duhoven, opravljač službo pravico zahtevati postavno odškodnino, sklicala se je nova seja, v kateri se je sklenilo: Če jim kaj pritiče, bomo jim dali, drugače pa ne. Dobro! Od tega časa je preteklo nekoliko mesecev, in na enkrat pride od c. k. glavarstva naročilo, naj se za službo, katera se je morala opravljati za drugega kaplana, izplača odškodnina 10 gl. na mesec. Kak krik je tedaj vstal v Izraelu! Hitro nova seja, in v ti se je sklenilo kratko pa modro: Ne damo nič! Zakaj ne? — Toliko pameti pa so vse eno imeli, da je treba navesti kak vzrok. — Za to jim ne damo odškodnine, ker nismo posluženi z mašami tako, kakor takrat, ko so bili trije duhovni. Poprej so bile ob nedeljah v fari tri maše, sedaj ste samo dve! Ni nam znano v katerega moža glavi se je porodil ta salomonski izrek, pa upamo, da občinarji ponosni, da se je prikazala v njih občini taka zvezda modrosti, zapišejo njegovo ime v „kamin“. Mislite, da se je kdo oglasil proti temu vzroku? Kaj še! Vzrok je bil najden, ta reč je bila poglavitna; ali je, pameten ali neumen, kedo se bo brigal za to! Iz zanesljivega vira vemo da so navzoči občinski možje na podlagi tega vzroka enoglasno sklenili proti odloku c. k. glavarstva se pritožiti kar se je tudi zgodilo. Nobenemu takrat ni prišlo v glavo, da se od njih ne zahteva cela plača, ampak samo odškodnina in za to odškodnino da ne smejo oni nesramno zahtevati prav vsega, kakor je bilo, ko sta bila dva kapelana. To da vsakemu že zdrava pamet, da nista v stanu dva duhovna, izvzemši kake izvanredne slučaje, imeti v enem dnevu tri maše, in to ve tudi gotovo vsaki kristjan, samo, kakor se zdi, dotični občinski možje ne. Pa morda niso bili kedaj postreženi v njihovih dušnih potrebah? Morda se jim je v čem drugem godila krivica? Če bi se dogodila le najmanjša stvar, še gorko bi jo nesli k ordinarijatu kot „prilogo“, da ni mogoče z enim kaplanom izhajati, naj se jim da toraj še enega! Kaj takega pa ni znano!

Cela ta stvar kaže občinske može v nekoliko čudni luči. Postava duhovniku pripozna pravico do odškodnine za njegov trud, pa taki ljudje nečejo nič vedeti o njej. Bog jih razsvetli!

Iz Kobarida (izv. dop.) V državnem prevdaru za prih. leto pogrešamo svoto za c. k. sodišče pri nas. Vlada čaka na poslopje, katero se ima postaviti na naše stroške. Če bi bilo prejše

starešinstvo tako skrbelo za občni blagor kakor sedanje, bi sodnija že lani stala. Zdaj pa upamo, da ne bo nikakega zadržka več, ker tudi najhujšim sebičnejšem mora biti vendar jasno, da se spodobita taka stavba v središče trga. Rojstna hiša pokojnega pesnika Krilana (Jožefa Pagliaruzzi) je deloma že zdaj predrugačena. Ker ne služi v pravi meri svojemu namenu kot gostilna in ker zavzema veliki in potreben prostor pred cerkvijo, zato se, kakor je bilo že pisano v vašem listu, podere in odnese. S tem pridobi trg neizmerno. Že ob navadnih nedeljah komaj zadostuje (trg), kaj naj se reče šele tržne dni, ki jih je četrto v letu?

In naši trgi se znani po koledarjih in pratikah kot trgi za blago in živino, kar pa ni res, ker živina se ne prodaja še — najbolj radi pomanjkanja prostora. S tem pa ni rečeno, da bo s časom živina na prodaj na glavnem trgu, kjer bodo komaj trgovci z blagom postavili svoje kolibe. Pa tudi k cerkvi nam ne bo treba hoditi po ovinkih. In procesije okoli nje se bodo potem lahko vršile. Tedaj po tem načrtu za sodnijo pridobimo vsestransko veliko. Bog le daj, da bi precej začeli delati!

Kaj novega po Slovenskem?

Na Kranjskem. — V Suhadolu pri Kamniku je pogorelo pohišje Mih. Remica. — Pri Črnučah so v gozdu našli mrtvo žensko srednje starosti; umrla je vsled mraza in lakoti. — Obesil se je gostilničar Martin Ferjan iz Kamne Gorice. — v Logatcu je umrl č. g. župnik Lavrencij Brgant. — V okolici Novega Mesta se že dalje časa klatijo tatovi. Prebivalci so vsi razburjeni. — V Postojni je umrl čast. kanonik in dekan Iv. Hofstätter. — Mrtvega novorojenčka so našli v neki jami v Ljubljani. — Na Jeličnem vrhu se je 17 letna dekla ponesrečila v mlinu g. Grudna. — V Hrastju pri Ljubljani je vdovi Siška tat odnesel 1900 gl. Tatu še niso zasledili.

Na Stajerskem. — V Sevnici je bil sv. misijon. Za slovenskim je bil štiri dni misijon za Nemce. A ni bilo skoraj nobenega. — Pri Brežicah so našli v Savi truplo kacič 60 let starega moža. — V Črešnjicah nad Vojnikom so tatje dalje časa hodili v župnijsko klet. Škoda je precej velika. — V Hrastniku je stroj delavcu Žibretu odtrgal levo roko. — Raz voz je padla v Dramljah kmetica Helena Korenak ter obležala mrtva. — V Mariboru so bile volitve v mestni zastop. Nemci so se celo bali mariborskih Slovencev. — V Ribnici je pogorela velika pristava A. Ladineka.

Na Koroškem. — Na velikovški „Narodni šoli“ so otvorili drugi razred. — Precej močan potres so čutili v Guštanj. — Priprave za zidanje železnice skozi krško dolno so se resne pričele. — V Velikovu se je obesil trgovec Iv. Kaus. zmešalo se mu je. — Novo cesto mislijo zidati iz Železne Kaplje v Solčavo. — Blizu Hüttenberga je neprevidni lovec ustrelil svojega tovariša, gostilničarja Sacher-ja.

NOVICE.

Gorica.

Č. g. Andrej Pavlica stolni vikarij v Gorici promoviran je bil pret. soboto na dunajskem vseučilišču doktorjem bogoslovja. — Mlademu gosp. doktorju iz srca čestitamo!

Škofovska posvetovanja na Dunaju prično dne 23. novembra. V ta namen so mnogi škofje že odpotovali na Dunaj.

G. Francišek Dominko c. k. okrajni šolski nadzornik v Tominu vmrl je 14. t. m. v Gorici pri svojem sinu g. Viljemu Dominku, vodji kmetijske šole. Bolehal je že dalje časa, pred 14 dnevi preselil se je v Gorico. V torek bil je pogrebni spreved katerega so se udeležili dež. glavar Coronini, okrajna glavarja Bosizio in prof. Marenzi, deželni šolski nadzornik vitez Ant. Klodič, vsi okrajni šolski nadzorniki, veliko učiteljev in odličnega občinstva. Ko so truplo donesli v Bilje, v rojstno vas pokojnikovo, udeležilo se je pogreba tamk. županstvo in šolska mladina, domači pevci pa so zapeli dve žalostinki. — Pokojni je bil rojen v Biljah l. 1840, služboval je kot učitelj od l. 1859 vedno v Kobaridu. N. v. m. p.

Imenovanja v pravosodju. Višje deželno sodišče je imenovalo med drugimi: oficijalom II. razreda kancelista Jožefa Mozetiča za okrožno sodišče v Gorici; kancelistom: stražmojstra Ivan Hrašta za Tomin, dijurnista Mihaela Ivančiča za Kanal in Andreja Jamška za Sežano.

Č. g. člane konzorcija „Prim. Lista“ prosimo, da se v četrtek v obil-

nem številu udeleže zborovanja pri Sudi. Člani so dobili vabilo, ki velja za vstopnico. Začetek točno ob 11 uri.

Odstop deželnega poslanca. Baron Ritter, zastopnik goriske kupčijske zbornice, je položil deželno z borski mandat iz zdravstvenih ozirov.

Zavarovanje goveje živine. „P. L.“ je že večkrat pisal o koristi zavarovanja goveje živine v slučaju nezakrivene smrti ali nesreče ter vspodbujal prijatelje kmečkega stanu, da pomagajo v tem oziru vbogemu kmetu in kajžarju. Da se koristno zavarovanje razširi je „P. L.“ dal natisniti par sto pravil — in sedaj vidimo, da ta prekoristna misel dozoreva. Po nagovarjanji č. g. Iv. Rojca kurata v Biljah, kateri je osnoval prvo enako društvo v slovenskem delu naše dežele, sklicujeta gg. Blazij Grča, Iv. Rojce vse živinorejce in prijatelje narodnega gospodarstva k posvetovanju o ustanovitvi zveze zavarovalnih društev za govejo živino s sledečim vabilom:

Dne 25. novembra ob 11. uri dopoldne bo v dvorani slovenske čitalnice v Gorici javni shod živinorejcev in prijateljev napredka v narodnem gospodarstvu na Goriskem.

Vabijo se posebno gg. župani, podžupani in starešine, potem č. gg. dohovniki in učitelji, in vsi živinorejci, kateri se zanimajo za zavarovanje govede.

Govorilo se bo:

1. o potrebi društva za zavarovanje govede;
2. o pravih društvu in o zvezi društev.
3. Volitev odbora za sestavo pravil in snovanje društev.

Važnost predmeta kaže potrebo shoda in bodi vabilo k obilni udeležbi.

Šempas, dne 17. novembra 1897.

Bl. Grča Ivan Rojce
deželni poslanec. kurat

Odbor „cecilijanskega društva“ za gorisko nadškofijo je sklenil v seji dne 4. t. m.: 1. V povzdigo pravega cerkvenega petja v Gorici osnovati si pevski zbor. Ker orgla v več gorških cerkvah g. Bajt in ima dobro izurjene pevce ga je odbor naprosil, da sprejmo to nalogo proti primerni odškodnini, katero bo izplačevalo njemu in pevcem društvo za vsako pevsko vajo, in s pogojem, da se orglavec in pevci strogo drže društvenega duha in pravil. G. Bajt in pevci so zadovoljno sprejeli to ponudbo; vadijo se pod nadzorstvom odborovim v čitalničnih prostorih v pevskih vajah in upati je, da bomo v kratkem slišali v nekaterih gorških cerkvah pravo cerkveno petje, katerega žalibog do sedaj pogrešamo.

2. Isti odbor je sklenil izdati šestoro „blagoslovnih pesmi“, katere so zložili gg. Kokošar in Laharnar.

Žal, da ne more izdati radi neugodnih denarnih razmer vseh pripravljenih in krasnih pesmi istih gg. skladateljev.

3. Sklenilo se je podpirati po moči č. g. Setničarja prefekta v malem semenišči, da bi obiskoval konservatorij v Rezzu (Regensburgu).

Da se pa vsi ti sklepi resnično izvrše potreboval bo odbor denarja, zato prosí društven odbor vse p. n. gg. ude cecilijanskega društva, da se odzovejo opominom društvenega denarničarja č. g. Ivana Rojca, kurata v Biljah.

Drugi izpit naredili so na gorškem učiteljskem slogini učitelj g. E. Hrovatin, slogine učiteljice gđ. Erjavac in Santel (z odliko) in gđ. M. Urh službojoča na Stajerskem. Čestitamo.

Učitelj Golja, ki je bil po letošnjih volitvah obsojen v 14 dnevno ječo, je bil pri dvornem in kasacijskem sodišču oproščen obtožbe in kazni. Dokaz nesmotljivostni.

Nesreča v ital. Alojzijevisču Padel je brat Salezijanec iz pod srečja in nezavesten obležal. Zdravnik ga je kmalu spravil k zavesti.

O belem dnevu. Včeraj popoldne okoli ene ure je napadel neki Knez mestnega tajnika dr. Vecchi-ja pred kavarno na ribjem trgu. Z nožem zadal mu je več težkih ran.

Sodnijski sluga Katnik prihitel je na pomoč in otel z lastno smrtno nevarnostjo že vsega ranjenega tajnika iz rok razjarjenega sovražnika. Kaj je bilo vzrok? Govori se, da je Knez izročil Vecchi-ju 20 tisoč gl. z pogojem, da bo do smrti mu izplačeval določeno svoto. Ker se pa to ni zgodilo je Knez — izvršil označeni zločin.

Posnemanja vredno. Na korist „Sloginih“ zavodov ima vrli rodoljub g. J. Reja pušico v svoji gostilni za vojašnico v Gorici. Da bi se kaj več nabralo za „Slogine“ zavode in da se uvrstijo v rodoljubju, sklenili so stalni gosti 1. da vsak, ki bo po nepotrebnem v ptujem in ne v svojem materinskem je-

ziku [govoril, zapade kazen v znesku jednega novčica, in 2. kedor zakolne, plača isto kazen za vsako kletvino.

Mnogokaterim, ki vse rajše govore, nego svoj blagolasi materinski jezik, in ki z vsako drugo besedo Boga in Mater Božjo z nebes klatijo, te postave ne bodo po volji. — 32 gostov se je lastno-ročnim podpisom zavezalo, da se hočejo tega držati. Želimo le obilo posnemovalcev — tudi med gospodo.

V visočini 300 metrov, med nebom in zemljo preobračata dva zrako plovca s svojimi ogromnimi „baloni“ nad Gorico kozolce. Eden, Oblak, je doma iz Kranja. — Obljubljuje se tudi ponočna predstava z umetelnimi ognji.

Varujte se sleparja. Ljubljanski škofijski list je objavil poziv do vseh duhovskih uradov, naj sware ljudstvo pred videnskim sleparjem Silvijem Nardini, ki vabi ljudi k izseljevanju v Brazilijo. Ta slepar razpošilja po vsem Slovenskem vabila, v katerih obeta izseljenec zlate gradove. Zato svarimo naše ljudstvo, naj ne gre na limanice temu sleparju ter se prostovoljno podaja v sužnjost.

Trgovsko-obrtna zadruga naznanja slavnemu občinstvu, da je oklice razpošiljala vsem gospodom duhovnikom, županom in učiteljem in še razpošilja nadalje vsem trgovcem in obrtnikom. Ako kateri teh gospodov vabila k pristopu ni prejel, naj blagovoljno oprosti, ker se je to zgodilo le po spregledanju, kar mora biti pri tako ogromnem številu razposlanih pozivov pač odpustno.

Ponovitev prisega. Novinci med goriškimi vojniki ponovili so v nedeljo 14. t. m. prisego zvestobe, katero so že prisegli dan nabora.

Vojaška godba je imela včeraj zvečer povodom cesaričinega godu obhod po mestu in svirala potem še na Travniku.

„Goriško budalo“ navdušuje že sedaj svojo „mladino“ — naj se prihodnji pust za narod — pleše. Prirejajo naj se povsod, od ponosnih gledališč in salonev, pa do pajzeljnov in zakonitih beznic „narodni“ plesi — za Lego. To pa to! — Tako bo gotovo „rešena“ velika mati Italija!

Proračun Gorice za l. 1898 kaže dohodkov gld. 258.583, stroškov 276.879, torej primanjkuje gld. 18.346. Toliko se potroši, a mestu manjka vode, razsvetljave, kanalizacije, manjka vsega. Seveda denar treba trošiti za nepotrebne šole in za boj proti Slovincem, če tudi za najnujnejše potrebe ni denarja.

V Biljah pri Gorici osnovala se je „ljudska opekarna“, kateri je pristopilo 40 večinoma ubogih a poštenih delavcev. Sedaj pridno kopajo in pripravljajo ilovico, pomladi pa bodo zidali opekarno. — (Krščanski delavci združite se v skupno pošteno delo! Op. ured.)

Ostrelili so nedavno, kakor se nam poroča, lovci iz Gorice nekega otroka iz Št. Mihela, sempoške županije. Čudno se nam zdi, da „Corriere“ o tem dogodku molči, ko navadno poroča tudi najnevažnejše dogodke iz okolice. Pa bili so slučajno Goričani!

Srečen lovec. V St. Mihelu je ustrelil Karol Batič iz Sempasa z enim strelom 3 srne. — Drugače, nego oni, kateri je ravno tam obstrelil otroka.

Obstreljen. Pri vojaških vojah na Ajševci je nek novinec obstrelil iz ne previdnosti svojega tovariša. Strel je bil „slep“ vendar je napravil še dovolj globoko rano. Prenesli so ranjenca v bolnišnico, neprevidneža pa odvedli v — zapor.

Pogorelo je posestniku Mihi Staniču iz Čolnice pri Kanalu gospodarsko poslopje, napolnjeno s senom, slamo in orodjem. Skoda je prav velika. Bil je zavarovan.

V Robidnembregu, županija Anhovo je bil velik ogenj. Pogorelci so bili zavarovani pri banki „Slaviji“.

Bralno-vinogradsko in sadjarsko društvo so ustanovili v Krepjah. Pravila so že potrjena.

Za Alojzijevišče: Čč. gg. Ignacij Valentinčič, župnik na Št. Viški Gor, nam je poslal 20 gld., katere je nabral v svoji župniji, Jakob Fon 4 gld., Anton Bratina, vikar v Doberdolu 4 gld., kot dar nabran pri poroki g. Mih. Krulca z gospodičino Jožefo Perčeyo. Enak znesek se je ob enem nabral tudi za Slogine zavode ali „Šolski dom“. Pri poroki g. Jožefa Bandelja z gospod. Katarino Vertovec pri Vrtočih so nabrali za naš zavod 2 gld. 50 kr.

Č. g. Jos. Grilanc kurat v Leupi nam je poslal 706 klg. krompirja nabranega v svoji kuraciji. Č. g. Jakob Pirih, vikar v Vipolžah nam je med svojim ljudstvom nabral 116 klg. krompirja, 250

klg. repe, 240 klg. sirka in 30 klg. fižola.

Bog stotero poplačaj vse naše drotnike in razlij nad novporočence obilno družinskega blagoslova!

Društvo „Šolski dom“. (VI. izkaz od 3. do 17. nov.) — Oglasili so se kot ustanovniki z doneskom 100 gld. še sledeči gospodje: Savnig Anton, pok. Jožefa, veleposestnik v Ciljah; Poljšak Josip, župnik v Prvačini. — Vplačali so: „Rodoljub“ v Gorici še ostanek ustanovnine 88 gld. 20 kr.; Hmelak Fran, veletržec v Lokavcu, na račun ustanovnine 2. obrok 10 gld.; Savnig Anton pok. Jožefa, veleposestnik v Biljah, na račun ustanovnine 1. obrok 10 gld.; Tabaj Andrej, katehet na c. kr. vadnici 100 gld.; Kofol Stefan, krčmar v Gorici 5 gld.; Marmolija J. v Mirnem 5 gld.; Poljšak Josip, župnik v Prvačini, na račun ustanovnine 1. obrok 10 gld.; Hvala Matija s Slapa 3 gld.; Gorjan Evgen v Gorici 1 gld.; Furlani Leopold, nadučitelj v St. Andrežu 1 gld.; Prijatelj šole zložili v Kalu-Koritnici pri blagoslovljenji in otvoritvi nove šole 7 gld. 16 kr.; Mesar Andrej, vikar na Livku 3 gld.; Vrtovec Andrej, nadučitelj v Tolminu, nabral 3 gld.; Medved Ivan nabral pri veselici ajd.-šturskega tamb. zbora 17. in 31. oktobra 4 gld. 60 kr.; Trebše Josip iz Spenice (sedaj St. Pölten) 50 kr.; častilci dr. Gregorčič nabrali v Dornbergu po njegovem odhodu 1. nov. 2 gld. 5 kr.; V Modrijanovi dvorani v Tolminu nabrano dne 17. oktobra o priliki veselice tamb. večera 10 gld.; Zuechiati Martin župnik v pokojni 10 gld.; Ravnikar Vekoslav, veleposestnik v Cerknem, naloženo kazen 1 gld.; Bajt Ignacij, nadučitelj v Batnjah 1 gld.; Poljšak Alfonz vikar pri Sv. Tomažu, na račun ustanovnine 2. obrok 10 gld.; Bertram Blazij v Zapotoku 1 gld. — Skupaj 286 gld. 51 kr. — Po prejšnjih izkazih 4297 gld. 19 kr. — V gotovini do 17. nov. skupaj 4583 gld. 70 kr.

Bog povini vsem darovalcem stotero! Rojaki spominjajte se naše mladine in našega „Šolskega doma“, ki je najtrdnjeji temelj lepše naše bodočnosti na Goriškem! Društvo „Šolski dom“.

Trst-Istra. Ponesrečil se je č. g. Lovro Rakovec, kapelan v Dragi. Spodrsnilo se mu je na kamenu ter je padel tako nesrečno, da si je zlomil nogo.

Komu je mar ljudstvo? Posl. Spinčič in Laginja sta stavila interpelacijo do vlade, v kateri zahtevajo od ministrstev, da store potrebno, da bodo domačini — Istrani — dobivali zaslužka pri gradnji nove železnice Trst-Kanfanar. Italijanski podjetniki hočejo vzeti v delo Furlane, ki so ceneji. Domačini gledali bi lačnega trebuha, kako tujec služi novce v njihovi deželi. Čast skrbnim poslancema! Oni Slovani pa, ki so glasovali za Bartolija, naj vsaj sedaj sprevidijo koga so izvolili. Da, da! Laška gospoda je ob volitvah bogata obljub, potem pa svojim zapeljancem spleta le — bič.

Deželnege kulturnega sveta za Istro predsednikom je presv. cesar imenoval dež. glavarja Campitellija, podpredsednikom pa zavedna narodnjaka Frančiška Skalamero, posestnika v Berščen in dr. M. Trinajstiča, župana v Buzetu.

V Podgradu je umrl znani rodoljub dr. Anton vitez Vicco.

Kočijaži tržaškega tramvaja so ostavili delo. Vzrok strajku je postopanje ravnateljstva nasproti uslužbencem. Gospodje pri polni skledi, bi morali pač imeti sočutje in skrb za svoje uslužbence. Strajk pa je že končan in vozovi zopet vozijo.

Otroci z orožjem. V tržaškem Križu je 15 letni Jožef Trčak po nesreči ustrelil svojo 9 letno sestrčino. V šali je, ne vedé da je puška nabasana, pomeril na njo, sprožil petelina, in dekletce je ležalo mrtvo na tleh. Stariši, hranite orožje pred otroci!

Pri občinskih volitvah v Miljah je zmazala italijanska stranka tudi v tretjem razredu. Kako zmaga, je pač znano. Malo pred volitvami so vpisali na 100 novih obrtnikov.

Požar je nastal v hiši Lovreta Žiberna na Vdeljci. Pogorelo je vse imetje. Pogasiti ni bilo mogoče radi pomanjkanja vode. Tržaški magistrat ima pač preveč družega posla!

Il Circolo dei giovani se je imenovalo društvo, ki so je nedavno zasnovali progressovski mladeniči v Trstu. To društvo je vlada že razpustila, ker je prekoračilo delokrog. Pomembna je izjava v „Piccolo“ ki pravi: „Sicer so pa vedeli sami, da jim bode meja pravil preozka in da jim društvo pride v nevarnost prej ali slej.“ S tem je pač vse

povedano in naredba namestništva opravljena.

Ženska v plamenu. 36 letna Ana Simončič kuharica v Škorklji je postavila svečo na tla. Pri boji se je obleka unela in uboga ženska je bila hkrati vsa v plamenu. Opekla se je zelo ter so jo prenesli v bolnico, kjer je umrla.

Nesrečni tržaški Slovenci. „Kakor kažejo vsa znamenja, ima v Trstu in bližnji okolici soc. demokracija med slovenskimi delavci mnogo privrženecv. To tudi ni čuda. Ondotno časopisje se bore malo briga za delavski stan in sploh socialno vprašanje. Tržaški Slovenci so gospodarsko in politično tlačeni od smrtnih sovražnikov, Lahov. Oni sami tudi ne mislijo na družega, kot na samo narodnost. V tej fiksní ideji so primorski Slovani pozabili na prevažno gospodarsko, oziroma socialno polje. Pozabili pa tudi na verski čut naroda slovenskega. Le s tega stališča moremo tolmačiti dejstvo, da je katoliški duhovnik v Trstu priporočal za volitve v zavarovalnico Slovincem samo soc. dem. kandidate. Može, ki se v njegovi bližini kažejo morda celo narodne, ki so pa vsled svojega mišljenja skrajno nevarni narodni in krščanski misli. Kjer dobiva tal soc. demokracija, gineva verski in narodni čut, množi pa se socij. beda. Trst, to krasno nekdanje slovansko mesto ob sinji Adrijji, kaže danes žalosten obraz Slovincem v vsakem obziru. Plače ondotnih delavcev se vedno znižujejo, ker Lah hoče izrabiti Slovence, katere smatra za robove, v svojo korist. Laška podjetja se množe in s tem uničujejo slovenski značaj prebivalcev tudi v okolici. Poleg vsega se pa tudi vlada ne briga prav nič za napredek Slovanov. Teh žalostnih razmer se otrestiti, bodo morali tržaški Slovenci nastopiti drugo pot, pot gospodarske organizacije, utemeljene v katoličanstvu. Le tem potem bodo mogoče otepi primorsko Slovanstvo pogina pred iredento in socialno demokracijo.“ Tako „Glasnik“.

Pri dopolnini deželnozborski volitvi v Vipavi je zmagal kandidat narodne stranke g. Ivan Božič. — Trgovska in obrtniška zbornica kranjska je izvolila deželnim poslancem g. Jožefa Kleina.

Idrijski rudarji so dobili lepo pomoč. Z novim letom bodo začeli dobivati vsi stalni delavci pri rudniku, provizijonisti in udove brezplačno žito in drva, kar so do sedaj dobivali po znižani ceni. Slednjic se je vlada vendar usmislila ubogih trpinov.

ZAHVALA.

Za mnogobrojne dokaze blazega sočutja, ki se nam je izražalo pri nedomestljivi izgubi nepozabljivega soproga, očeta, tasta in deda

Frančiška Dominko

c. k. okrajnega šolskega nadzornika

izrekamo tem potom najsrčnejšo zahvalo. V prvi vrsti se zahvaljujemo slavnemu županstvu v Biljah, tamošnjemu šolskemu vodstvu in pevcm. Vsem drugim odličnim osebam, sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so se udeležili pogreba ter nas tolažili ob času bolezní, ter zlasti ob smrti predragega pokojnika, ter sploh p. n. občinstvu, ki je prišlo od blizu in daleč izkazat pokojnemu zadnjo čast.

Najsrčnejšo zahvalo izrekamo darovalcem vencev, posebej pa se zahvalujemo g. dr. R. Aleksij Rojcu za požrtvalni trud v pokojnikovi bolezni.

V Gorici dne 18. novembra 1897.

Zalujoči ostali.

Prvi avstrijski poljedelski shod se je vršil minulo nedeljo na Dunaju. Udeležilo se ga je do 3000 kmečkih mož. Tudi mnogi slovenski poslanci in Iv. Naberger so se udeležili shoda. O tem važnem kmetskem sestanku spregovorimo še.

Listnica uvedništva G. G. Likar! Vaše poslano priobčino prihodnjic. — Iz vipavske doline: Došlo prepozno. Prihodnjic. Tudi listek pride na vrsto. Hvala! — x y.: Hvala. Prihodnjic.

Zahvala.

Podpisana pogorelca na Kozarščih štejeva si v dolžnost vzajemno zavarovalni banki „Slaviji“ v Pragi tem potom se javno zahvaliti, ker nama je hitro po požaru glavni zastop v Ljubljani, oziroma po ravnateljevem namestniku, gospodu Priibil-u škodo prečenil in v popolno zadovoljnost tudi izplačal.

Zato banko „Slavijo“ vsakemu najtopleje priporočava.

Na Kozarščih dne 9. nov. 1897.

Matija Munih, Andrej Fon.

Javna zahvala.

Tako velikodušno delo, s kakršnim se je veleslavno oskrbnitstvo hranilnice „Monte di Pietà“ v Gorici odlikovalo s tem, da je darovalo 700 gld. podpore pogorelcem v Ravnah, zasluži v znamenje največje hvalečnosti od strani obdarovanih pred vsem svetom objavlj no biti. Bog blagoslovi ta dobrodelni zavod!

Odbor razdelitve milodarov za pogorcele v Ravnah.

Poslano.*)

Gospodu E. Riesnerju starejšemu v Gorici:

Kako opravičujete Vi, Vašo prijajo goriškemu redarstvu proti moji osebi, radi tega ker sem jaz neko stranko poslal k narodni tverdki Ed. Pavlinu v nunski ulici šiv. 10.

Kako se strinja to Vaše postopanje z dejanjem Vašega sina, kateri tudi strani pošilja slovenske stranke v vse druge le ne v slovenske prodajalnice, vkljub da ste povrh še priporočani v slovenskem časopisu?

Kaj ste li dosegli stem Vašim korakom? Vam li ni znano da je vsakemu avstrijskemu državljanu dovoljeno priporočati poljubne osebe, posebno pa znane rodoljube?

Pričakujoč odgovora se bilježim z spoštovanjem

Makso Sever

trg. pomočnik,

pri tverdki J. Mose v Raštelu.

*) Za to „Poslano“ ne sprejma uredništvo nobene odgovornosti, razven kolikor jo nalaga tiskovni zakon.

Štev. 736

3—1

Ob.

Razglas.

Naznanja se, da

JAVNA DRAŽBA

zastavil III. četrtleta t. j. mesecev julija, avgusta in septembra 1896.

začne v

četrted, dne 9. decembra 1897.

in se bo nadaljevala naslednje ponedeljke in četrteke.

Od ravnateljstva zastavnice in ž njo združene hranilnice.

V Gorici, dne 8. Novembra 1897.

Slovenska tverdka ustanovljena l. 1876.

J. Pipan & C. v Trstu

Via Valdirivo št. 18

ima veliko zalogo in prodaja le na debelo

kavo, riž, južno sadje, olje vseh vrst za jedilo, za stroje, ribjo mast za strojarje itd.

Priporoča se trgovcem v Gorici in na deželi za obilne naročbe.